

Õppekava kui seksuaalhariduse nurgakivi koolis: kaasaegse õppekava koostamine Eestis

Merike Kull

Tervisehariduse väljakutsed Läänemere piirkonnas
19.11.2009

Käsitletavad teemad

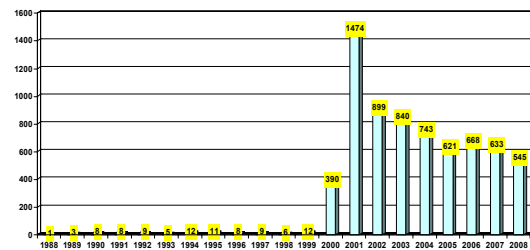
- Miks me peame täna rääkima seksuaalharidusest koolis?
- Kuidas kajastub seksuaalharidus uues riiklikus õppekavas?
- Mis tagab seksuaalhariduse õppekava elluviimise koolis?

Miks me peame rääkima seksuaalharidusest koolis?

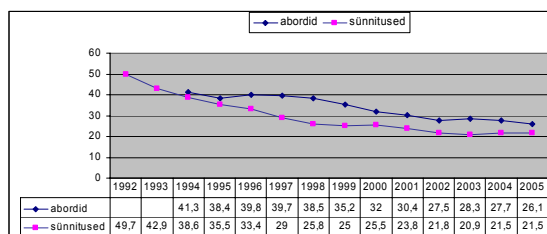
- Ühiskond pakub vastuolulist teavet seksuaalsuse kohta
- Terviseuringute näitajad seksuaalse riskikäitumise osas ei anna põhjust rahuloluks

Uued HIV nakatunute juhud läbi aastate 1988-2009 (www.tervisekaitse.ee) 06.11.2009 seisuga

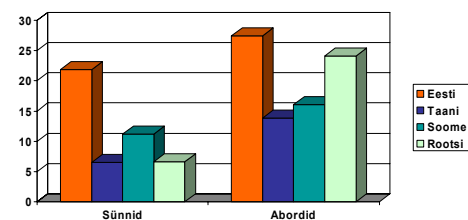

Sündimus- ja abortiivsuskordaja 1000 15-19-aastase tütarlapse kohta, 1992-2005, Eesti

Eesti Meditsiiniline Sünniregister, Eesti raseduskatkestusandmekogu 2008

Sündimus- ja abortiivsuskordaja 1000 15-19-aastase tütarlapse kohta 2002.a. Eesti, Taani, Soome ja Rootsi võrdluses (NOMESCO, 2002)

Kvaliteetne seksuaalharidus: (UNESCO, 2009)

- Hilisem seksuaaldebüüt
- Väheneb mitteturvaliste seksuaalkontaktide esinemine
- Väiksem seksuaalpartnerite arv
- Suureneb rasestumisvastaste ja seksuaalsel teel levivate haiguste kaitsevahendite kasutamine
- NB! Seksuaalharidus on HIV-ennetuse vältimatu komponent

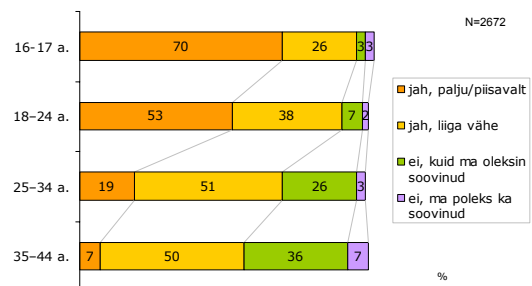

Miks on koolil seksuaalhariduses oluline roll?

- Valitsusel on kontroll ja mõjuvõim kooli **õppekavade** osas ja see võimaldab kindlustada oluliste teemade käsitlemise.
- Koolid on oluline institutsioon ühiskonnas – kõik lapsed lähevad kooli, seega võimalused laste arengu toetamiseks on juba varakult.
- Koolides on juba olemas professionaalid - õpetajad, kes on juba koolitatud edasi andmaks **hariduslikke ja kasvatuslikke** väärtusi.

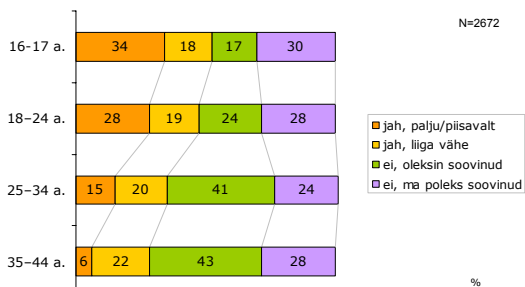
Kas koolid suudavad kanda seksuaalhariduse elluviija rolli?

Koolis seksuaalteemadest rääkimine (%) (Part, Laanpere, Rahu jt., 2007)

Uuring "Eesti naiste tervis"

Kodus seksuaalteemadest rääkimine (%) (Part, Laanpere, Rahu jt., 2007)

Uuring "Eesti naiste tervis"

Mis tagab seksuaalhariduse elluviimise koolitasandil?

Alus: Riiklik õppekava

- **RÕK-i realiseerumine toetub 4 sambale:**

1. Õpetajate ettevalmistus (Kes?)
2. Kaasaegsed õppematerjalid (Kuidas?)
3. Koostöö (Kellega?)
4. Hindamine (Mis tegelikult toimus?)

Riiklik õppekava (RÕK, 2002)

- Seksuaalkasvatus koolis kuulub **inimeseõpetuse ainetsükli** raamidesse kui ka läbiva teema *turvalisus ja riskikäitumise ennetamine* alla.

Seksuaalkasvatus kui inimeseõpetuse osa (RÕK, 2002)

II kooliastmes

- **Terviseõpetus** - 5.kl. (tervis, sooline areng, haigused)
- **Suhtlemisõpetus** – 6.kl. (suhtlemine teistega, suhtlemine iseendaga, enesekehtestamine ja enesekontroll, sotsiaalne kompetentsus, erinevuste aksepteerimine)

III-s kooliastmes

- **Inimeseõpetus** – 7.kl. (inimese elukaar ja murdeiga, inimene ja tervislik eluviis)

Gümnaasiumis

- **Perekonnaõpetus**

Uus riiklik inimeseõpetuse ainekava: millised on muutused seksuaalhariduse valdkonnas?

- Seksuaalhariduse valdkonna arendamine – millest lähtuda?
- Töörühm põhikooli osas: Kristi Kõiv (töörühma juht), Svetlana Keisk, Kaie Kubri, Ülle Säälik, Annika Polgast, Merit Luik, Anna-Liisa Jõgi, Merike Kull, Erle Põiklik
- Töörühm gümnaasiumi osas: Kristi Kõiv (töörühma juht), Inger Kraav, Merit Luik, Anna-Liisa Jõgi, Kristiina Tropp, Triin Hannust, Merike Kull, Erle Põiklik

Inimeseõpetuse üldeesmärk (www.oppekava.ee)

- Aidata kaasa õpilaste sotsiaalses elus vajalike toimetulekuoskuste arengule, mille elluviimiseks kujundatakse õpilastes terviklikku isiksust, sotsiaalset kompetentsust, terviseteadlikkust ja üldnimilikke väärtusi nagu ausus, hoolivus, vastutustunne ja õiglus.

Inimeseõpetuse õppe- ja kasvatusesmärgid (www.õppekava.ee)

- Põhikooli inimeseõpetusega taotletakse, et õpilane tunneb ja väärtustab isiksuse arenemisele ning sotsialiseerumisele kaasa aitavate **teadmiste, oskuste ja hoiakute kujunemist** järgmistes valdkondades:
- enesekohased ja sotsiaalsed oskused,
 - füüsiline, vaimne, emotsionaalne ja sotsiaalne areng,
 - tervis ja tervislik eluviis,
 - turvalisus ja riskikäitumise ennetamine ning
 - üldnimelikud väärtused: ausus, hoolivus, vastutustunne ja õiglus.

1) Ühiskonna ootused

- Lähteülesanne: ..vajadus arvestada ühiskonnas toimunud muutustega ning tulla toime nendest tingitud ühiskonna ees seisvate ülesannetega nagu ..., **rahvastiku tervis (sh AIDS)**, ...jt.
- Riiklikud strateegiad
- Terviseuuringud
- Haridusmaastiku ootused, kehtiva õppekava analüüs, kriitika
- Noorte ootused ja vajadused

2) Rahvusvahelised organisatsioonid: eesmärgid seksuaalhariduses (WHO, 2003; IPPF, 2005; UNESCO, 2009)

1. Korrektsed teadmised
2. Sotsiaalsete oskuste arendamine
3. Hoiakute ja väärtushinnangute arendamine
4. Riskikäitumise vähenemine

2) Rahvusvahelised organisatsioonid: võtmeteemad seksuaalhariduses (IPPF 2005; UNESCO, 2009)

1. Suhted (perekond, sõprus, armastus, abielu)
2. Hoiakud, väärtused ja sotsiaalsed oskused
3. Kultuur, ühiskond ja seadused (seksuaalsus, soorollid)
4. Areng (anatomia, soojätkamine, murdeiga)
5. Seksuaalsus ja seksuaalkäitumine
6. Seksuaal- ja reproduktiivtervis (turvaline seksuaalkäitumine, HIV)

Tunnijaotus põhikoolis: 1 kursus 35 t

	1.	2.	3.	I ka	4.	5.	6.	II ka	7.	8.	9.	III ka
ajalugu												
inimeseõpetus	1	1	1	2		1	1	2	1	1		2
ühiskonnaõpetus												

Rõhuasetused kooliastmeti inimeseõpetuses

- **Esimeses** kooliastmes on inimeseõpetuses rõhuasetus õpilase enesekohasele pädevusele ning enese suhestamisele lähimbrusega, integreerides ühiskonnaõpetuse temaatika.
- **Teises** kooliastme keskmeks on õpilase sotsiaalne pädevus ja sotsiaalsete probleemide ennetamine ning õpilase tervistugevdav ja -väärtustav eluviis.
- **Kolmandas** kooliastmes keskendutakse õpilase ealiste iseärasuste (murdeiga) ja arenguülesannetega toimetulekule, tervele tervikkäsitlusele ning enese- ja sotsiaalsetele oskustele.

Võtmeteemade käsitlemine kooliastmete lõikes

Teema	I	II	III	IV
Suhted	x	x	x	x
SO + väärtused	x	x	x	X
Kultuur, ühiskond ja seadused	x	x	x	x
Areng	x	x	x	X
Seksuaalsus ja seksuaalkäitumine		x	x	X
Seksuaal- ja reproduktiivtervis		x	x	x

Näited teemade kohta II kooliaste: 5.klass

3. Murdeiga ja kehalised muutused

- Kehalised ja emotsionaalsed muutused murdeigas. Kehaliste muutuste erinev tempo murdeigas. Suhtumine kehasse ja oma keha eest hoolitsemine.
- Suguline küpsus ja soojätkamine.

5. Haigused ja esmaabi

- .. Haigustest hoidumine. HIV, selle levikuteed ja hoidumise võimalused. AIDS.

4. Turvalisus ja riskikäitumine

- ... Eakaaslaste ning meedia mõju tervele ja ohukäitumise alaseid valikuid tehes; iseenda vastutus ...

II kooliaste: 6.klass

1. Mina ja suhtlemine

- Enesehinnang. Oma väärtuste selgitamine.

2. Suhtlemine teistega

- Verbaalne ja mitteverbaalne suhtlemine. Aktiivne kuulamine. Tunnete väljendamine. Eneseavamine. Eelarvamused. Kehtestav, agressiivne ja alistuv käitumine. „Ei“ ütlemine seoses ennast ja teisi kahjustava käitumisega.

3. Suhted teistega

- Tõhusad sotsiaalsed oskused: üksteise aitamine, jagamine, koostöö ja hoolitsemine. Sallivus enda ja teiste vastu. Hoolivus. Sõprussuhted. Usaldus suhtes. Empaatiat. Vastutus suhetes. Kaaslaste mõju ja surve.
- Erinevuste ja mitmekesisuse väärtustamine. Individuaalsed erinevused. Soolised erinevused. Erivajadustega inimesed.

III kooliaste: 7.klass

1. Inimese elukaar ja murdeea koht selles

- Areng ja kasvamine. Arengut ja kasvamist mõjutavad tegurid.
- Inimene oma elutee kujundajana. Vastutus seoses valikutega.

2. Inimese mina

- Minapilt ja enesehinnang.
- Konfliktide vältimine ja lahendamine

3. Inimene ja rühm

- Rühma kuulumine, selle positiivsed ja negatiivsed küljed. Rühma surve ja toimetulek sellega. Sõltumatus, selle olemus.

5. Inimese mina ja murdeea muutused

- Varane ja hiline küpsemine – igaühel oma tempo. Muutunud välimus. Nooruki põhimured küpsemisperioodil. Suguküpsus. Naiselikkus ja mehelikkus. Soorollid ja soostereotüübid.
- Neiu, keda noormehed hindavad, ja noormees, keda neiu hindavad. Sõprus. Armumine. Käimine. Lähedus ja seksuaalhuvi. Vastutus seksuaalsuhtes ja turvaline seksuaalkäitumine.

Suurim muutuja – uus tulija 8.klass

- I. teema TERVIS. 12 tundi
- II. teema SUHTED JA SEKSUAALSUS. 11 tundi
- III. teema TURVALISUS JA RISKIKÄITUMINE. 9 tundi
- IV. teema INIMENE JA VALIKUD. 3 tundi

II. teema SUHTED JA SEKSUAALSUS 11 tundi

1. Sotsiaalne tervis ja suhted. Suhete loomine, säilitamine ja katkemine. Suhete väärtustamine. Armastus.
2. Seksuaalsuse olemus: lähedussuhted, seksuaalidentiteet, seksuaalne nauding, soojätkamine, seksuaalne areng.
3. Seksuaalne orientatsioon. Soorollide ja soostereotüüpide mõju inimese käitumisele ja tervisele.
4. Seksuaalvahekord. Turvaline seksuaalkäitumine ja seda mõjutavad tegurid. Rasestumisvastased meetodid.
5. Seksuaalsel teel levivate haiguste vältimine. HIV ja AIDS. Abi ja nõu saamise võimalused

Gümnaasium: Perekonnaõpetus

II teema. Püsisuhe

- Lühi- ja pikaajaline suhe. Püsisuhte loomine ja säilitamine. Püsisuhte püsivust mõjutavad tegurid. Tunded ja püsisuhe. Püsisuhtest tulenev vastutus. Toimetulek suhete lõppemisega. Armastuse olemus ja liigid. Seksuaalsuhted. Turvaline seksuaalkäitumine. Ühiskonna ja kultuuri mõju suhtumisele seksuaalsusesse.

IV teema. Vanemlus

- ... Pereplaneerimine ja seda mõjutavad tegurid. Planeerimata rasedus...

VI teema. Kodu ja argielu

- Perekond, inimese tervis ja tervislik eluviis. Terviseriskid ning nende ennetamine üksikisiku, perekonna ja kogukonna tasandil.

Ainekava rakendamine

- Kas õpetaja on valmis nende teemade käsitlemiseks? Eesti õppekeelela koolis? Vene õppekeelela koolis?

I samm: õpetajate täienduskoolitus

- Eesti Seksuaaltervise Liit (alates 1990-st), Tervise Arengu Instituut, Inimeseõpetuse Ühing, Assotsiatsioon Anti-AIDS, jt
- Kõrgkoolid
- Eesti- kui venekeelsed võimalused

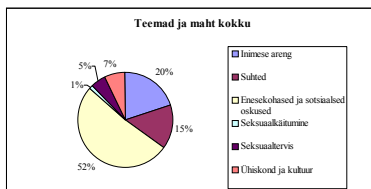
NB! Lisaks "Noored noortele" koolitused

II samm: õppematerjalid koolidele

- Õpikud,
- õpetajaraamatud, töölehed
- CD-d, DVD-d (Eesti Seksuaaltervise Liit)
- Muud toetavad materjalid:
 - "Kollane" ja "sinine kohver" (ESTL)
 - Videofilmid (ESTL)
 - Blumberg, Siiner, 2004. MINASINAMINA

Inimeseõpetuse õpikute analüüs II ja III kooliaste: SK teemad ja maht (Fomotškin, 2009)

Alateemad, mida õpikutes pole käsitletud – seksuaalne orientatsioon, seksuaalfantaasia, abort, seksuaalsus ja ühiskond, seksuaalsus ja massimeedia, seksuaalsus ja seadused, seksuaalsus ja religioon.

Õpetajaraamat

- Raamat valmis Inimeseõpetuse Ühingu, Eesti Seksuaaltervise Liidu ja Tervise Arengu Instituudi koostöös 2005. a.
- **Venekeelne õpetajaraamat valmis 2009. a.**
- Metoodika põhineb oskuste ja väärtushinnangute põhisele õpetusele – **sotsiaalsete toimetulekuoskuste** õpetamisele (WHO, 2003).
- Autorid: M.Kagadze, R.Kiivit, M.Kull, K.Part, S.Hansen

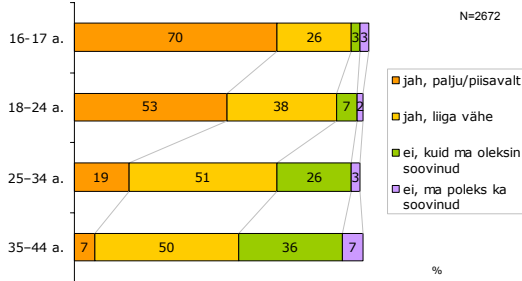
III samm: koostöö

- **Eestisene**
- **Põhjamaadevaheline:**
- Rootsi Seksuaalhariduse Assotsiatsioon (RFSU)
- Soome Rahvastikuliit
- Näide: Seksi ABC. Dr.Zukowski salatoimikud (ESTL, Soome Rahvastikuliit, Sotsiaalministeerium, Avatud Eesti Fond)
- **Regioonipõhine laiemalt: ?**

IV Hindamine

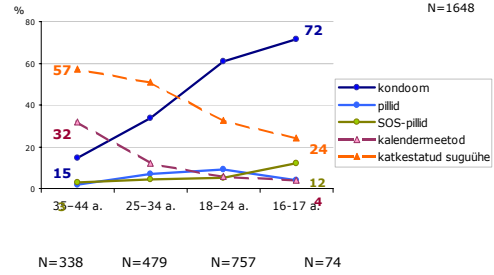
- Tulemused? I + II + III = ?

Koolis seksuaalteemadest rääkimine (%) (Part, Laanpere, Rahu jt., 2007)

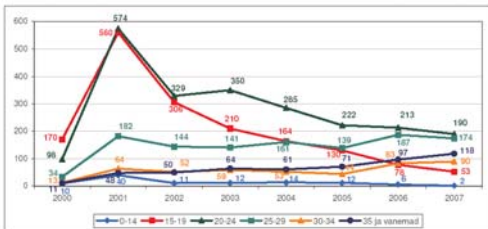
Uuring "Eesti naiste tervis"

Kasutatud rasestumisvastane meetod esmasseksuaalvahekorras vanusrühmiti (%) (Part, Laanpere, Rahu jt., 2007)

Uuring "Eesti naiste tervis"

Uued HIV juhud vanuserühmade lõikes (TAI, 2007)

Joonis 8: Registreeritud uued HIV-nakkuse juhud vanuserühmade lõikes, 2000-2007 (n) (Andmestallus: LTKH)

2001 -77%, 2007 – 38%; HIV, AIDS ja seotud nakkused arvudes. TAI, 2007

Kokkuvõte

Seksuaalhariduse rakendumine läbi RÕK-i :

- Õpetajate toetamine (koolitus + materjalid) nii eesti- kui venekeelsete koolituste ja materjalidega
- Hindamise arendamine (Milline on õpetajate valmisolek? Kui palju ja kuidas viiakse realselt läbi vastavaid tunde? Millised on probleemid? Õpilaste ootused? jm)
- Jätkuv koostöö

Edu võti on koostöö...

Täna!